

Sebastian Kaufmann, Andreas Urs Sommer (Hrsg.): Nietzsche und die Konservative Revolution

Berlin–Boston, de Gruyter 2018. 646 s.

Vzhledem k rozmachu tzv. nové pravice (nejen) v Německu, jež se hlásí k dědictví „konzervativní revoluce“, zakládající se jménem Friedricha Nietzscheho coby svého „otce-zakladatele“ či „patrona“, vznikl pod hlavičkou slovné Heidelberské akademie věd a Nadace Friedricha Nietzscheho na politickou objednávku¹ pod vedením Andrease Urse Sommera,² momentálně nejuznávanějšího badatele v oblasti myšlení a díla F. Nietzscheho, rozsáhlý sborník převážně studentských příspěvků, které byly představeny na tří denním kolokviu, jež se konalo ve Výmaru ve dnech 12.–15. června 2016 pod názvem *Oßmannstedter Nietzsche-Colloquium*.³ Editoři deklarují, že záměrem jak kolokvia, tak předloženého svazku je „opětovně zpochybnit souhrnný pojem ‚konzervativní revoluce‘“ (s. 8).

Výslovně se vymezují především proti klasické práci Armina Mohlera *Die Konservative Revolution in Deutschland 1918–1932. Grundriß ihrer Weltanschauungen*,⁴

-
- 1 Viz s. 7 recenzovaného titulu. Dále bude paginace recenzovaného titulu uváděna v hlavním textu v kulatých závorkách.
 - 2 A. U. Sommer, působil na univerzitě ve Freiburgu im Breisgau, je hlavou projektu „Historického komentáře“ k Nietzscheho publikovaným spisům (NK – *Nietzsche-Kommentar*), který ve své recenzi zhodnotil: Novák, A., Historicko-kritické komentáře k Nietzscheho publikovaným spisům. *Filosofický časopis*, 65, 2017, č. 5, s. 793–802.
 - 3 Zprávu o dané akci podávají: Müller, A. T. – Thelen, J. – Wenner, M., Nietzsche und die Konservative Revolution. Oßmannstedter Nietzsche-Kolloquium vom 12. bis 15. Juni 2016, veranstaltet von der Forschungsstelle ‚Nietzsche-Kommentar‘ in Kooperation mit der Klassik Stiftung Weimar [Tagungsbericht]. In: *Heidelberger Akademie der Wissenschaften. Jahrbuch 2016*. Heidelberg, Universitätsverlag Winter GmbH 2016, s. 93–97.
 - 4 Mohler, A., *Die Konservative Revolution in Deutschland 1918–1932. Grundriß ihrer Weltanschauungen*. Stuttgart, Friedrich Vorwerk Verlag 1950. Další vydání již nesla podtitul *Ein Handbuch* a vycházela postupně v Darmstadtu v letech 1972, 1989 a 1994. Od pátého vydání v roce 1999 vychází ve Štýrském Hradci. Od roku 2005 nese tento titul podobu: Mohler, A. – Weißmann, K., *Die Konservative Revolution in Deutschland 1918–1932. Ein Handbuch*. 6., völlig überarbeitete und erweiterte Auflage. Graz, Stocker Leopold Verlag 2005.

jejímž základem byla původně disertační práce, jež vznikla pod vedením Karla Jasperse a Hermana Schalenbacha. Mohlerova disertace byla s pozměněným podtitulem „Rukověť“ („Handbuch“) postupně rozšiřována v několika reedicích. Poprvé se v ní výslovně hovoří o tom, že „konzervativní revoluce“ vykazuje „nietzscheánskou mentalitu“, jejímž jednotčím motivem je Nietzscheho nauka o věčném návratu téhož (s. 1). Při své kritice tohoto názoru se editoři zde recenzovaného svazku hlásí ke kritické diskusi Mohlerovy teze, kterou jako první zažehl sociolog Stefan Breuer v monografii *Anatomie der Konservativen Revolution*,⁵ ve které zásadně zpochybnil význam nietzscheánského dědictví a samotného Nietzscheho v projektu konzervativní revoluce (s. 3). Právě v Breuerově monografii byla poprvé zformulována úloha, kterou přebírají i vydavatelé předloženého titulu, totiž „dekonstruovat konstrukt konzervativní revoluce“ (s. 4). Sledující tento cíl, v 25 příspěvcích postupují „trans- resp. interdisciplinárním způsobem“ (s. 9), přičemž s ohledem na metodické zaměření ediční řady „Nietzsche-Lektüren“ předkládají „textově přesné a kontexty otevírající analýzy interpretací Nietzscheho“, jež se objevily v dílech autorů, kteří se hlásili k proudu konzervativní revoluce (s. 9).

Timo Beeker zahajuje recenzovaný svazek příspěvkem o aristokratickém radikálové a revolucionáři z konzervatismu, ve kterém spojuje Nietzscheho s Dostojevským a sleduje ohlasy jejich děl v proudu konzervativní revoluce (s. 13–34). Na něj navazuje Christian Niemeyer článkem věnovaným pedagogovi Juliu Langbehnovi (1851–1907), který vytvořil pojem „rembrandtovský Němec“; zabývá se zejména jeho vlivem na lidové hnutí a pedagogickou koncepcí historiografie (s. 35–50). Následuje příspěvek Svena Brömsela, jenž pojednává o rasistovi a eugenikovi Houstonu Stewartu Chamberlainovi a nabízí jiný pohled na osobní svár mezi Nietzschem a Wagnerem, jehož duchovním „zetěm“ (jak autor explicitně tvrdí na s. 51) se Chamberlain stal. Brömsel proti sobě alegoricky staví figury Parsifala a Zarathustry (s. 51–65). V dalším příspěvku Christoph Schweer ukazuje roli a vliv Nietzscheho v proudu tzv. politického existencialismu a „heroického realismu“, který je v německé meziválečné literatuře spojován především s Ernstem Jüngerem, byť se autor této stati věnuje i Felixi Dahnovi a Gottfriedu Bennovi (s. 67–101). Na Schweerovu analýzu Nietzscheho vlivu a obrazu mezi literáty navazuje Phillip Redl v příspěvku nazvaném „Nietzsche v kroužku Stefana Geoga“ (s. 103–121), následovaném statí Hannah Klimové, jež se věnuje vlivu aristokratického radikalismu, rozvíjeného v Nietzscheho duchu, na pražského německého básníka R. M. Rilka. H. Klimová silně relativizuje, až odmítá Nietzscheho vliv na básnění našeho slavného krajana (s. 123–137).⁶

5 Breuer, S., *Anatomie der Konservativen Revolution*. Darmstadt, Wissenschaftliche Buchgesellschaft 1993, 2. Aufl. 1995.

6 Naproti tomu např. A. Novák naopak vychází z předpokladu, že Nietzsche představuje (ať reflektované, nebo spíše nereflektované) filosofické východisko Rilkeho básnění. Viz Novák, A., *Být napřed všemu odloučení. Fenomenologická interpretace Elegií z Duina R. M. Rilka*. Praha. Togga 2009, s. 29 nn.

Na tyto příspěvky navazuje Armin Thomas Müller statí věnovanou recepci Nietzscheho v díle literárního vědce a politického myslitele Arthura Moellera van den Brucka, který v Nietzscheho např. spatřoval „německou odpověď Darwinovi“. Nietzsche také stojí v základu jeho uvažování o Německu coby „Třetí říši“, což je koneckonců název van den Bruckova nietzscheánského textu z roku 1923⁷ (s. 139–168). Alexander Mionskowski rovněž sleduje nietzscheánský vliv na politického myslitele, tentokrát na Rudolfa Borchardta, který primárně vychází z Nietzscheho kritiky kultury, již následně aplikuje a prohlubuje ve vlastní kritice Výmarské republiky (s. 169–218). To už připravuje půdu pro příchod očekávaného příspěvku Felixe Schönherra, zabývajícího se vlivem Nietzscheho myšlenek „pesimismu síly“, „posledních lidí“ a „nadčlověka“ na myšlení a dílo Oswalda Spenglera (s. 219–230). Spenglerovský příspěvek zpracoval rovněž Yosuke Hamada, tentokrát s důrazem na Nietzscheho myšlenky „pěstění“ (Züchtung) a „hierarchie“ (Rangordnung), s nimiž Spengler pracoval ve svém nejslavnějším díle *Zánik Západu* (s. 231–243).

Rolf Zimmermann se ve své studii zabývá Nietzscheho zřejmým vlivem na Thomase Manna a tvrdí, že právě Nietzscheho kritické myšlení Mannovi znemožnilo jakýkoli bližší vztah k národnímu socialismu, ba dokonce právě naopak posílilo jeho antifašistický postoj (s. 245–282). Julius Thelen se ve svém příspěvku zabývá dalším z velikých literátů, a to Hugem von Hofmannstahlem a jeho recepcí Nietzscheho druhé *Nečasové úvahy* věnované „Užitku a škodlivosti historie pro život“ (s. 283–312). Nietzscheho vliv na právní a politické uvažování Julia Bindera a Kurta Hildebrandta mapuje stať Pascala Weitmanna, která se koncentruje na recepci a zkreslování Nietzscheho pojmu „nadčlověk“ (s. 313–330). Pak konečně následuje příspěvek Sophie A. Gluthové věnovaný recepci Nietzscheho díla Carlem Schmittem, který coby silně věřící křesťan zaujímal k Nietzscheho ambivalentní vztah, přestože vysoce oceňoval jeho kritiku kultury (s. 331–341). Na to navazuje Alexey Zhavoronkov vztahem Nietzscheho a Carla Schmitta k Helmuthu Plessnerovi (s. 343–361).

A pak přichází na řadu Martin Heidegger: v příspěvcích Reinharda Mehringa (s. 363–382) a Milana Mennera (s. 383–404) je akcentován pojem „revoluce“ a představa dějin bytí. Nejprve se na pozadí davoské disputace s Ernstem Cassirem rekonstruuje Heideggerův politický konzervatismus, rozvinutý do míry skoro až vyžadující revoluční gesto, aby následně byla ostré kritice podrobena jeho interpretace Nietzscheho během 30. let, v níž se však Heidegger filosoficko-politicky vyrovnával s národním socialismem – a pro sebe si tak „ospravedlňoval“ svou politickou naivitu, jež ho dovedla až k přijetí funkce rektora freiburské univerzity a vstupu do NSDAP v roce 1933. Obě studie jsou ideologicky závislé na textu A. U. Sommera „Nietzsche als Drehscheibe in ‚die‘ Moderne? Heideggers Nietzsche in

7 Moeller van den Bruck, A., *Das Dritte Reich*. Berlin, Verlag Der Ring 1923.

den Schwarzen Heften und die Rolle des Philosophen“.⁸ Když už je řeč o národním socialismu, tak navazující studie Kathariny Grätzové se symptomaticky zabývá právě zhoubnou recepcí a interpretací Nietzscheho, již rozvinul Alfred Baeumler, dvorní filosof nacismu, jehož výklad určil obraz Nietzscheho během nacistické diktatury v Německu (s. 405–433).

Pak se opět objeví Ernst Jünger, konkrétně jeho politická publicistika z výmarského období,⁹ ve které Michael Storch pátrá po Nietzscheových stopách (s. 435–454). Na něj navazuje Joana van de Löchtová, jež se ve své studii znovu zabývá ohlasy Nietzscheho v literární tvorbě Ernsta Jüngera, zejména v jeho textech *Sicilské dopisy, O bolesti, Na mramorových útesech a Záření* (s. 455–472). Jüngerův mladší bratr Friedrich Georg a jeho literární tvorba je předmětem navazujícího stati Ryana Scheerlincka, který sleduje nietzscheánské motivy odvahy, vznešenosti, vůle k moci, věčného návratu téhož a také vliv Nietzscheho pojetí antiky – v duchu spisu *Zrození tragédie* – na koncept „antiky“ F. G. Jüngera (s. 473–503).

Sascha Peshorn se v další stati věnuje recepcí Nietzscheho spisu *Tak pravil Zarathustra* v díle Ernsta Niekische, hlavního protagonisty „konzervativní revoluce“ po druhé světové válce v Německé spolkové republice, čímž autoři recenzovaného svazku začínají nepokrytě diskutovat *aktuální* politickou situaci v *současném* Německu (s. 505–536). Na úvod zmíněný teoretik konzervativní revoluce Armin Mohler je předmětem stati Matthiase Schloßbergera, který analyzuje jeho koncepci „konzervativní revoluce“, jak ji předložil ve výše zmíněné disertaci, z níž se – jak jsme již uvedli – následně stala klasická encyklopedie či reprezentační kompendium (s. 537–572), ke kterému se uchylují současní zastánci „nové pravice“. Náhorně to dokládá navazující stať Florianu Scherübla (s. 573–590), aby to pak bylo co nejzřejměji a nejaktuálněji doloženo závěrečnou statí Sebastiana Kaufmanna, který sémiotickou analýzou volebních plakátů *Alternative für Deutschland* a internetových platform propravicových hnutí dokladuje domnělý Nietzscheův vliv na současnou „novou pravici“ (s. 591–620). To už s filosofií nemá opravdu nic společného.

Svazek je vhodný pro historiky Výmarské republiky, nacismu a Německa po druhé světové válce, dále pro politology, historiky idejí a zájemce o historii recepce myšlení Friedricha Nietzscheho. Samotný Nietzsche tu přichází dosti zkrátka a je vlastně jen záminkou, často dokonce pouhou obětí.

Aleš Novák

8 Sommer, A. U., Nietzsche als Drehscheibe in „die“ Moderne? Heideggers Nietzsche in den Schwarzen Heften und die Rolle des Philosophen. In: Gander, H.-H. – Striet, M. (Hrsg.), *Heideggers Weg in die Moderne. Eine Verortung der „Schwarzen Hefte“*. Frankfurt a.M., Vittorio Klostermann 2017, s. 71–94.

9 Viz recenzi: Novák, A., Ernst Jünger, *Politische Publizistik. 1919–1933*. K vydání připravil, okomentoval a doslov napsal S. O. Berggötz. Stuttgart, Klett-Cotta 2001. 898 s. *Lidé města*, 2/2007–21, s. 320–326.